

ODJECI I REFLEKSIJE

JE LI RAZBIJENA SLIKA SVEĆENIKA KATOLIČKE DOGMATIKE?

»Svesci« br. 14 donijeli su meditaciju Josepha Ratzingera »prilog pitanju o smislu svećeničke službe«. Tema je iz više razloga aktualna, pa i delikatna s obzirom na razna strujanja na tom području. Ratzingerova razmišljanja i »premišljanja« posebno nas zanimaju jer ih čitamo u vrijeme kad se punom parom spremamo na veliki čin primjene novog Rimskog Misala.

Iskreno želimo — iz više razloga — da ovaj sastav ne bude nikakva polemika. Postavljajući neka pitanja i izražavajući svoje sumnje nad Ratzingerovim razmišljanjima i tvrdnjama, želimo prije svega doći do nekih razjašnjenja. Još točnije rečeno: dobiti ih od »Svezaka«, jer bi možda ta razjašnjenja mogla otkloniti i sumnje i pitanja. Najprije ćemo iznijeti Ratzingerove tvrdnje koje su izazvale naše sumnje i pitanja, a onda se ukratko na njih i osvrnuti.

U prvom dijelu svoga »Priloga« pod naslovom »Biblijsko pre-mišljanje« Ratzinger tvrdi: »Moramo započeti s negativnom tvrdnjom. Novo razumijevanje Pisma, koje je zapalo našu generaciju, učinilo je **sumnjivom**¹⁾ uobičajenu sliku svećenika katoličke dogmatike.« I dalje: »Ova je slika **neopozivo razbijena**«. Navedenu tvrdnju Ratzinger očito povezuje sa slijedećom: »Sad razabiremo u kričavoj jasnoći **golemo nerazumijevanje pojma pomirenja** kao i misli o sakramentu koje je sadržano u toj slici«. Prvu tvrdnju Ratzinger još jednom utvrđuje slijedećim riječima: »Demitologiziranje koje se ovdje dogodilo treba zahvaliti, kako je rečeno, novom pristupu Svetom Pismu, koje je prije svega, polazeći od dva ishodišta, sililo da se kritički odbije takvo mišljenje«.

Navedene tvrdnje Ratzinger temelji u prvom redu na poslanici Hebrejima, prema kojoj »nema drugog kulta osim ovoga (Kristova smrt), niti ima nekog drugog hierieusa, nekoga drugoga »svećenika« osim onoga koji je obavio ovaj kult, Isus Krist«. Zahvaljujući »novom razumijevanju Svetog Pisma koje je zapalo našu generaciju« Ratzinger dalje tvrdi: »Danas smo opet postali nanovo svjesni ovih činjenica u kojima poslanica Hebrejima samo jasno dovodi u svijest ono što uopće jest iza vjere i misli Novoga Zavjeta«. Svoju sumnju o »uobičajenoj slici svećenika katoličke dogmatike« te shvaćanje smisla svećeničke službe Ratzinger razvija i razjašnjuje: »Jer prema nalazu Novoga Zavjeta u Crkvi Isusa Krista nema više nikakvih hiereis, nikakvih »sacerdotes« u Kristovu su nasljedstvu apostoli, presbiteroi, episkopoi, diakonoi«. »S tim smo se — nastavlja Ratzinger — neposredno našli pred — za nas danas — gorućim pitanjem: Šta je s tim službama?«

Na postavljeno pitanje Ratzinger odgovora »da je situacija teološke misli pred ovim pitanjem obilježena **alternativom između dva ekstrema** koji se uostalom kroz svu povijest potiskuju naprijed«. On ih opisuje ovako: »Jedna je (očito katolička) za koju su ove službe u osnovi **samo nova imena za stare stvari**«, jer je »nemoguće poreći da je razvoj u Katoličkoj Crkvi sve više tendirao u blizinu ovakvog poimanja, tako da se logično sve više hvatalo također i starih imena te iznova govorilo o arhierieus, sacerdos i leviti«.

Prema drugoj alternativni »koja se danas **sve jače** javlja za riječ, radi se o jednom totalnom prijelomu«. Prema toj alternativni »tu nisu više nikakve prave službe, već samo usluge«. One imaju »samo prag-

matički karakter«, zato bi se — prema ovom nazoru — **mogle u svako doba isto tako dobro obavljati po svakom kršćaninu**«. O fiksnim ekstremima Ratzinger daje i svoj sud: »Ovo drugo poimanje (očito protestantsko) prijeti niveliranjem na građansku egzistenciju, ugasnućem eshatološkog plamena one bezuvjetnosti zadatka (naloga)«, a drugo (poimanje katoličkih dogmatika) prijeti **pretapanjem u poganske predodžbene sheme**«. Zato se Ratzinger pita: »Šta imamo reći na očigled ove neprijatne alternative?« Istina, autor ne odgovara izravno na postavljeno pitanje, ali smjer njegova premissljanja pokazuje nam novi upit, koji se logično rodio iz toga premissljanja: Šta je s Euharistijom? »Katolički je svećenik ipak uvijek — ne samo u retoričkim pretjeravanjima, već u čitavoj liturgijskoj i teološkoj predaji — uvijek shvaćan kao liturg euharistijskog slavlja. Šta je sada s time? Bijae li možda i to stramputica? Treba li se možda i ova zadaća sada ukloniti?«

Ratzinger kaže da se »ova zadaća ne smije ukloniti, već se mora **opet** jasnije uklopiti u sklop kojemu pripada«. Ma da je ovdje teško odrediti koji bi to bio sklop u koji se Euharistija »opet mora uklopiti«, čini se da bi slijedeća rečenica na negativan način to htjela odgovoriti: »Kršćanska liturgija nije ritualna praksa, gdje »sacerdos« prinosi Bogu pomirbenu žrtvu«. Zatim svoju misao iznosi i pozitivno: »To je oponumoceno navještanje smrti i uskrsnuća Gospodnjega, takve punomoći, da se sami onaj događaj u njemu čini prisutnim«. Međutim, zadnja Ratzingerova formulacija ili ne kaže ono što smo dosad naučili shvaćati pod tim riječima, ili je u punom sukobu s njegovim »premissljanjima« i tvrdnjama. Pokušajmo se osvrnuti na Ratzingerova razmišljanja od početka.

Da je Ratzinger doveo »u sumnju uobičajenu sliku svećenika« bez poblizeg određenja, njegovu bismo tvrdnju vrlo lako shvatili u sociološkoj ili moralnoj dimenziji te slike. Razumije se, i prihvatili je. Nu, autor izričito kaže da se radi o slici svećenika katoličke dogmatike. Ipak ni ova formulacija ne bi morala po sebi grubo zazvučati, jer je jedno dogma Crkve, a drugo su naše dogmatike. Samo za tu tvrdnju potrebni su i »tvrđi« dokazi. Pogotovu su potrebni snažni dokazi kad se kaže da je slika svećenika katoličke dogmatike »neopozivo razbijena«. Ali nas Ratzinger svojim dokazivanjem nije nimalo zadovoljio. Kao dokaz da je slika »sumnjiva i neopozivo razbijena« on donosi novu tvrdnju, koja opet samo tvrdi, ali ne dokazuje: »Razabrali smo u kričavoj jasnoći golemo nerazumjevanje pojma pomirenja«. Da bismo i mi to mogli razabrati Ratzinger nas upućuje na poslanicu Hebrejima. Poslanicom Hebrejima on bi nas htio uvjeriti da »svećenik svojim rukama ne prikazuje Bogu pomirbenu žrtvu.« Međutim, ako svećenik ne prikazuje Bogu pomirbenu žrtvu, onda ni Euharistija nije žrtva. Onda je i Malahija krivo proricao. Ako pak Euharistija nije žrtva, onda je lako, dapače nužno, prihvatiti ideju da je »svećenička služba samo usluga koju bi i svaki drugi kršćanin jednako mogao obavljati«. U tom slučaju ne bi postojala dva »ekstrema koja se kroz svu povijest stalno potiskuju«, već bi postojao samo jedan ekstrem koji »prijeti pretapanjem (svećeničke službe) u poganske predodžbene sheme«. A očito, to je onda naš katolički »ekstrem«.

Pitanje, je li slika svećenika katoličke dogmatike »sumnjiva« i je li »neopozivo razbijena« rješava se na pitanju i poimanju Euharistije. Ako Katolička Crkva posjeduje istinu o Euharistiji, onda je i njezino poimanje svećeničke službe i danas i kroz svu povijest bilo u bitnom

istinito i ispravno; ako je Katolička Crkva gledala u Euharistiji osun uspomene na Gospodinovu večeru i pravu žrtvu Novoga Zavjeta, »žrtvu svetu, žrtvu čistu, žrtvu neokaljanu«, a te žrtve u stvari nema, onda je nužna revizija iz temelja. Protestanti su onda u pravu.

Ratzinger je svjestan da bi njegove tvrdnje logično vodile upravo k ovoj dilemi, zato je, kako smo vidjeli, i sam postavio pitanje Euharistije. On je rekao dvije stvari koje nas posve zadovoljavaju: »Svećenik je uvijek shvaćan kao liturg euharistijskog slavlja« i »on opunomoćeno navješta smrt i uskrsnuće Gospodnje, i to tako opunomoćeno da se sami događaj u njemu čini prisutnim«. Međutim, kako smo već rekli, ili je ovaj Ratzingerov zaključak u sukobu s njegovim premisama, ili se pod tim riječima možda i nešto drugo krije, neka ekvivokacija. Smijemo li tako reći, da autoru ne načinimo možda i veliku nepravdu? Pokušajmo se razjasniti.

I katolici i protestanti vjeruju u Euharistiju. Ali jedno i drugo poimanje toto coelo differunt. I protestanti vjeruju u Kristovu prisutnost u Euharistiji, ali to je nešto posve drugo od onoga što mi katolici vjerujemo. Smijemo li kriti da neki katolički teolozi današnjice kao da stoje zbunjeni pred Kristovom prisutnošću u Euharistiji, kako ju je Crkva dosad jasno i čvrsto učila? Nije u pitanju termin transsubstancijacija, koja je u stvari ipak samo ljudska riječ o jednoj nadnaravnoj realnosti: kod nekih dolazi u pitanje i sama realnost. Poznato je, da je među katoličkim teolozima bilo i takvih, upravo zadnjih godina, koji su tvrdili da posvećene hostije nakon Mise ne zaslužuju našu adoraciju. Implikacija je jasna: Euharistija niti je žrtva, niti je pravo Kristovo tijelo. Ona je samo uspomena Gospodnje večere. Pa ipak i takvi teolozi govore o Kristovoj prisutnosti i u tako shvaćenoj Euharistiji. Imamo i takvih dogmatičara na našim katoličkim sveučilištima (izvan našeg područja) koji uče svoje studente da je euharistijska Kristova prisutnost nešto još nejasno, neproučeno, ali zato da se može s jasnoćom govoriti jedino o Kristovoj prisutnosti u zajednici vjernika i u riječi Evandjelja. Dok s jedne strane iskreni i oduševljeni pobornici liturgijske obnove nastoje oživjeti našu vjeru u zaista zanemarenu Kristovu prisutnost po Evandelju i u zajednici vjernika, dotle neki kao da bi željeli loviti u mutnom: za njih je ista prisutnost i u Euharistiji, i u Evandelju, i u zajednici vjernika. Međutim nije to ista prisutnost, nego prisutnost iste osobe, ali na posve različit način.

Ne bismo htjeli sve ovo imputirati i Ratzingeru. Ali nas je svojim promišljanjima potakao da se svega toga sjetimo.

Liturgijska obnova koja je s novim obredom Rimskog Misala ušla u najodlučniju fazu, a koja želi i obećaje obnovu na svoj širini: i duhovnu, i vjersku i moralnu, može biti ostvarena, ako je budu provodili oduševljeni i ustrajni svećenici. Svaka kolebljivost, svaki crv sumnje mogu biti kobni i ubitačni. Crkva nijednim svojim dokumentom, a bilo ih je više nekoliko zadnjih godina nego nekad u stoljeću, nije nijednom jedinom riječju dovela u pitanje i stavila u »sumnju sliku svećenika katoličke dogmatike«. Ona ni na koji način nije odstupila od vjere iz katakomba da se svećeničkom službom prikazuje Bogu pomirbena žrtva i da je ta žrtva i čista, i sveta i neokaljana. III Euharistijska molitva novog Rimskog Misala i sad moli: »Pogledaj, Gospodine, na prinos Crkve svoje i prepoznaj u njemu Žrtvu kojom si obnovio mir s nama.« I dalje: »Molimo te, Gospodine, da žrtva ovog našeg pomirenja bude za mir i spasenje svega svijeta«.

Međutim, ako je slika svećenika katoličke dogmatike »sumnjiva i neopozivo razbijena«, ako je naše katoličko poimanje svećeničke službe jedan ekstrem, to znači i stramputica, koji prijeti »pretapanjem u poganske predodžbene sheme«, tko onda ima volje i snage da provodi liturgijsku obnovu, koja sva stoji na pozicijama dojučerašnje dogmatike?

Stvaralačka i istraživalačka teologija nije nikad bila, a nije to ni danas, nekakva koncepcija koju su silom iznudili nemirni duhovi, željni novotarija i nezadovoljni sa svim starim oblicima mišljenja i rada. Ona je naprotiv normalno i nužno disanje na vrlo bogatim prostranstvima Objave. Ako je naravni red podatan za uvijek nove i neslućene spoznaje, kako to ne bi bila Objava, red nadnaravi, koja je kudikamo bogatija i šira? Zato prevelika bojazan da se na tim istraživanjima ne ode odmah u krivo znak je suviše malog pouzdanja i u čovjeka i Boga koji je autor i spoznaje i svekolike stvarnosti.

Ipak to ne znači da ne postoje neki čvrsti i posve jasno obilježeni branici i signali preko kojih se ne može prelaziti da se ne sude s pravoga puta. Sve što je rekla Crkva preko redovnog učiteljstva, ma da nema uvijek i karakter nezabludivosti, ne može se sve u ime izražajnog prilagođivanja vremena i prilikama naprosto relativizirati i podložiti univerzalnoj reviziji. Neke su revizije sigurno potrebne. Neke su izvršene, neke se vrše, a bit će ih i u budućnosti. To je sve očit dokaz kako je naša teologija ipak nesigurno ljudsko zamucivanje o vrlo bogatoj Riječi Božjoj. Ipak se u novije vrijeme čovjek ne može oteti dojmu da se više puta nekako čudno isprepliću i zamjenjuju prava istraživalačka i stvaralačka teologija s nekom očito **taktičkom** teologijom. U želji da se što prije dođe do jedinstva Crkve neki teolozi kao da bi htjeli na svaki način otupiti i zamagliti neke posve jasne oblike katoličke misli i nauke, da bi se tako dobila što manja udaljenost s raznim izvankatoličkim stavovima i učenjima. Pokušaj Ratzingera da na jedan uvijen i diskretan način postavi upitnik nad ontologijom novozavjetnog svećeništva podsjeća nas na to. Više slični na neku taktičku, prilagođivačku teologiju nego na temeljito dokazivanje i iskreno istraživanje.

Ako ove sumnje imaju svoj temelj, onda je netko dužan da ih ukloni. Ako one ne bi imale svog pravog temelja, onda bi »Svesci« trebali voditi malo više računa o našim stvarnim dometima i svoj davanja malo više tome prilagoditi.

Fra Stanko Vasilj

JEAN GUITTON O SVEĆENIKU POSLIJE KONCILA

Dva mlada svećenika postavili su Guittonu upit: što će biti svećenik poslije Koncila? Kakav bi imao biti — njegov karakter, stil života, metoda evandeoske propagande, nastup u zapovijedanju i stav u posluhu s obzirom na vrhovno svećeničko načelo — sentire cum Ecclesia?

Guitton odgovara: Sabor je rješio dva problema: **kolegijalitet Biskupa s Papom** i **apostolat lajikata**. Ali — svećenik je onaj kojega vjernici slušaju i zapažaju. Stoga bi morao biti prvi vidljivi učinak Koncila — produpsti ideju koju svećenik ima — o **svećenstvu**, i o utisku koji svećenik čini na vjernike. (L. Osser, Romano, br. 266, od 18 - X - 1965).